

bat : quia potuit, et ante notus, et amicus dare, potuit et non dare, nisi committitum caritatem auxisset : nobis ita videtur, si ante committitum factum sit testamentum, non esse peculi castrensis eam hereditatem : si postea, contra. — § 1. Sed si servus peculi castrensis a quoque sit heres scriptus, jussu militis adire debet hereditatem, eaque fiet bonorum castrensis peculi. — § 2. Filiusfamilias paganus de peculio castrensi fecit testamentum, et dum ignorat, patri se suum heredem extitisse, dedit : non potest videri pro castrenibus bonis testatus, pro paternis intestatus³³ decessisse, quamvis id in milite etiam nunc rescriptum sit : quia³⁴ miles ab initio pro parte testatus, pro parte intestatus potuerat mori : quod jus iste non habuerit, non magis, quam sine observatione legum facere testamentum : necessario ergo castrensis peculi heres scriptus³⁵ universa bona habebit, perinde ac si pauperissim facto testamento decessisset, ignorans se locupletatum per servos alio loco agentes. — § 3. Pater peculi castrensis filii servum testamento liberum esse jussit : intestato³⁶ defuncto filiofamilias, mox patre : queritur, an libertas servo competit? occurrebat enim, non³⁷ posse dominum apud duos pro solido fuisse : denique filium posse manumittere talis peculi servum³⁸, Hadrianus constituit. Et si testamento tam filii quam patris idem servus accepisset libertatem, et utrique pariter decessisset : non dubitatur, ex testamento filii liberum eum esse. Sed in superiori casu pro libertate a patre data illa dici possunt : numquid, quod utatur iure concessu filius in castrensi peculio, eousque jus patris cessaverit, — § 4. Non tamen, [si] ut heres vivo filio vindictam servo imposuit, dicatur eum post mortem intestatu filii ex illa manumissione liberum factum esse. — § 5. Quid autem, si testamentum fecerit filius, et non sit eius adita hereditas? non tam facile est dicere, continuatum patri post mortem filii rerum peculii dominium : cum medium tempus, que deliberant instituti heredes, imaginem successionis praestiterit : aliquin, etsi adita sit ab intestato hereditas filii, dicetur, a patre ad eum transiisse proprietatem : quod absurdum est, si in pendent, ut in aliis, et in hac specie habeamus dominia, ut ex facto retro fuisse, aut non fuisse patris credamus. Secundum quod difficile erit expedire, si, dum deliberant heredes, dies cesserit legati servo dati istius peculi, testamento ejus, ex quo pater nihil capere potuisse : an id ad ipsum pertineat, cum utique ad heredem filii pertineret : facilior tamen de libertate servi deliberatio est in specie, in qua intestatus filius decessisse proponitur : non est ergo ratio respondendi, competere libertatem et tempore datam, quo non fuit in dominio patris. Favorabile tamen sententiam contraria[m] in utroque casu non negamus.

20. PAULUS, lib. sing., ad Regulam Catonianam.

Sed si ponas, filium testamentum fecisse, et patrem heredem insti-
tuisse, cum utique pater testamento suo servo filii libertatem dedit, qui ad eum ex testamento filii pertinere coepit : videndum est, num-
quid ei comparari debeat, qui cum manumitteret, alienus erat, et inde
postea³⁹ adquisitus est, sed favorable est, libertatem a patre relata admittere : et ab initio patris eum esse videri, ex hoc, quod postea con-
stituit, ostenditur.

TIT. XVIII.

DE VETERANIS⁴.

1. ARRIUS MENANDER, lib. 5, de Re militari.

Veteranorum privilegium inter cetera etiam in delictis habet prae-
rogativam, ut separant a ceteris in poenis : nec ad bestias² itaque veter-
anus datur, nec fustibus ceditur.

2. ULPIANUS, lib. 5 Opinionum.

Honesto sacramento solitus data immunitas³, etiam in eis civitatibus, apud quas incolae sunt, valeat. Nec labefacatur, si quis eorum voluntate summa honorem aut munus suscepit. — § 1. Vectigalia⁴, et patrimonio-
rum⁵ onera solemnia, omnes sustinere oportet.

3. MARCIANUS, lib. 2 Regularum.

Veteranis et liberis⁶ veteranorum idem honor habetur, qui et decu-

33. L. 7, infr. de reg. jur. — 34. L. 6, supr. de testam. milit. — 35. L. 13, 2 t, supr. d. t. — 36. L. 9, vers. denique supr. h. t. — 37. L. 5, 2 15, supr. commodati. — 38. L. 13, supr. h. t. — 38. L. 8, in pr. supr. de jure patronat. — 39. L. 20, supr. qui et a quib. manumis.

Tir. XVIII. — 1. Lib. 12, C. 47. — 2. L. 3, infr. h. t. — 3. L. 1, C. ed. — 4. Immo sive d. p. — 5. L. 7, infr. de vacat. — 6. L. 2, C. de munerib. patrimon. — 6. L. 5, C. de p. — 7. L. 9, 2 11; L. 28, 2 5, supr. d. t. — 8. d. L. 9, 2 11. — 9. L. 2, supr. h. t. — 10. Add. L. 7, C. de sacros. eccles.

Tir. I. — 1. Lib. 10, C. 65. — 2. Lib. 10, C. 59. — 3. L. 7, C. de incolis. — 4. L. 228, infr.

rionibus⁷. Igitur nec in metallum⁸ damnabuntur, nec in opus publicum, vel ad⁹ bestias, nec fustibus ceduntur.

4. ULPIANUS, lib. 4, de Officio proconsulis.

Viae¹⁰ sternende immunitatem veteranos non habere, Julio Sossiano veterano rescriptum est. Nam nec ab intributionibus, que possessionibus fiunt, veteranos esse excusat, palam est. — § 1. Sed et naves eorum angariari possunt, Aelio Firmo et Antonino Claro veterani rescriptum.

5. PAULUS, lib. sing. de Cognitionibus.

Veteranos, D. Magnus Antoninus cum patre suo rescrispit, a navium fabrica excusari. — § 1. Sed et ab exactione tributorum habent immunitatem, hoc est, ne exactores tributorum constituantur. — § 2. Sed veterani, qui passi sunt in ordinem legi, muneribus fungi coguntur.

LIBER QUINQUAGESIMUS.

TIT. I.

AD MUNICIPALEM, ET DE INCOLIS².

1. ULPIANUS, lib. 2, ad Edictum.

Municipem aut³ nativitas⁴ facit, aut manumissio⁵, aut adoptio⁶. — § 1. Et proprie quidem municipes appellantur muneris participes, recepti in civitate, ut munera nobiscum facerent : sed nunc abusive municipes dicimus, sua coiisque civitatis cives : utputa Campanos, Puteolanos. — § 2. Qui ex duobus igitur campanis parentibus natus est, Campanus est. Sed si ex patre campano, matre puteolanica, aequa municipes Campanus est⁷ : nisi forte privilegio aliquo materna origo censeatur : tunc enim materna originis erit municipes. Utputa⁸ Iliensis concessum est, ut qui matre Iliensi est, sit eorum municipes. Etiam Delphis hoc idem tributum et conservatum est. Celsus etiam referit, ponticus ex beneficio Pompeii Magni competere, ut qui pontica matre natus esset, Ponticus esset : quod beneficium ad vulgo⁹ quiesitos solos pertinere quidam putant : quorum sententiam Celsus non probat : neque enim debuisse certi, ut vulgo quiesitos matris conditionem sequerentur : quam¹⁰ enim aliam originem hic habet? sed ad eos, qui ex diversarum civitatum patribus orirentur.

2. Idem, lib. 4 Disputationum.

Quotiens filiusfamilias voluntate¹¹ patris decurio creatur, universis muneribus, que decurioni filio injunguntur, obstrictus est pater, quasi fidejussor pro filio. Consensu autem pater decurionati filii videtur, si praesens nominationi non¹² contradixit. Proinde, quidquid in republica filius gessit, pater, ut fidejussor, præstabit. — § 1. Gestum autem in republica accipere debemus, pecuniam publicam tractare, sive ergandam decernere. — § 2. Sed et si curatores operum, vel cuius alterius reipublica creati: tenebuntur. — § 3. Sed et si successorem sibi nominavit, patrem obstringit. — § 4. Sed et si vectigalia [publica] locavit, pater erit obstrictus. — § 5. Sed si filius tutores dare non-curaverit, vel minus idoneo elegerit, nec¹³ satis exegerit, vel non idoneum acceperit : ipse quidem qui sit obstrictus, nulla dubitatio est : pater vero ita demum obligatur, si et fidejussores solent hoc nomine obligari : sed non solet¹⁴: hoc enim et relatum et rescriptum est : quia fidejussores reipublicam salvam fore promittunt : reipublicae autem nihil, quod ad rem pecuniarium attinet, interest, pupillis tutores dari. — § 6. Is, qui ultra commeatum abest, vel ultra formam commeatu datam, ad munera vocari potest.

3. Idem, lib. 28, ad Sabinum.

Placet etiam, filiosfamilias domicilium habere posse :

4. Idem, lib. 39, ad Edictum.

Non utique ibi, ubi pater habuit, sed ubicunque¹⁵ ipse domicilium constituit.

de verb. sign. 2 2, infr. h. l. — 5. L. 6, in fin. ; L. 7, infr. h. t. — 6. L. 15, in fin. ; L. 16, L. 17, 2 9, infr. eod. — 7. L. 44, C. de decurion. ; L. 5, C. de municipib. — 8. Add. L. 22, C. de decurionib. — 9. L. 19, supr. de statu homini. — 10. L. 24, supr. d. t. — 11. L. 20, 2 6, supr. famil. ericse. ; L. 7, infr. de admin. rer. ad civit. pertin. — 12. L. 7, 2 fin. supr. de decurion. L. 1, C. de filiafam, et quemadmodum lib. 10, tit. 60. — 13. L. 5, in fin. supr. de peculio : L. 1 in fin. supr. de magistr. conven. — 14. L. 17, in fin. infr. h. t. d. L. 1, in pr. ; L. 63, in pr. supr. de fidejuss. ; L. un. C. de periculo eorū qui pro magistrat. — 15. L. 51, infr. h. t.

8. PAULUS, lib. 48, ad Edictum.

Labeo judicat, eum, qui pluribus locis ex aequo negotietur, nusquam domicilium habere : quosdam autem dicere refert, pluribus locis eum incolam esse aut domicilium¹⁶ habere : quod verius est.

6. ULPIANUS, lib. 2 Opinionum.

Adsumptio originis, qua¹⁷ non est, veritatem nature non permit : errore enim veritas originis non amittitur : nec mendacio dicentes, se esse, unde non sit, depontur : neque recusando sibi patrem, ex qua oriundus est, neque intendendo de ea quam non habet, veritatem mutare potest. — § 1. Filius civitatem, ex qua pater ejus naturalem originem ducit, non¹⁸ domicilium sequitur. — § 2. Viris prudentibus placuit, duobus¹⁹ locis posse aliquem habere domicilium, si utrobius ita se instruxit, ut non modo apud alteros se colloccasse videatur. — § 3. Libertini originem patronorum²⁰ vel domicilium sequantur : item qui ex his nascentur.

7. Idem, lib. 5, de Officio proconsulis.

Si quis a pluribus manumissus sit, omnium patronorum originem sequitur.

8. MARCIANUS, lib. 1, de Judiciis publicis.

Non debere cogi²¹ decuriones viuis prestare frumentum civibus suis, quam annona exigit. D. fratres rescriperunt, et alii quoque constitutionibus principibus id cautum est.

9. NERATIUS, lib. 5 Membranarum.

Ejus, qui justum patrem non habet, prima origo a matre²², eoque die, quo ex editus est, numerari debet.

10. MARCIANUS, lib. singul. de Delatoribus.

Simile privilegium fisco nulla civitas habet in bonis debitoris, nisi²³ nominatum id a principe datum sit.

11. PAPINIANUS, lib. 2 Questionum.

Imperator Titus Antoninus Lentu vero rescrispit, magistratum officium individuum, ac periculum esse commune : quod sic intelligi oportet, ut ita demum college²⁴ periculum adscribatur, si neque ab ipsis, qui gessit, neque ab his, qui pro eo intervenient, res servari possit : et solvendo non fuit, honore deposito, aliquo si persona, vel cauto sit idonea, vel²⁵ solvendo fuit, que tempore convenienti potuit : unusquisque in id, quod administravit, tenebitur. — § 1. Quod si forte is, qui periculo suo nominavit magistratum, solvendo sit : utrum in eum prius actio reddi, quasi fidejussore debeat : an vero non alias, quam si res a collega servari non potuerit? sed placuit fidejussoris exemplo priorem²⁶ convenientem, qui nominavit : quoniam collega quidem negligenter ac pœna causa, qui vero nominavit, fidei ratione convenitur.

12. Idem, lib. 1 Responsorum.

Et ei contra nominati collegam actionem utilem dari non oportet.

13. Idem, lib. 2 Questionum.

Quid ergo, si alter ex magistribus toto anno auferit, aut forte praesens per contumaciam, sive ignavia, vel aegram valitudinem, reipublica negotia non gessit, nec omnia collega solus administraverit : nec tandem tota res ab eo servari possit? talis ordo dabatur, ut in primis²⁷, qui reipublica negotia gessit, et qui pro²⁸ eo caverunt, in solidum conveniantur : mox, peractis omnibus periculis, agnoscat, qui non idoneum nominavit: postremo alter ex magistribus, qui reipublica negotis se non immiscuit. Nec justi, qui nominavit, universi periculum recusavit : cum scire deberet, eum, qui nominaretur, individuum officium, et communem periculum suspecturum : nam et cum duo gesserint, et ab altero servari, quod debetur, non potest : qui collegam nominavit, in universo convenitur.

14. Idem, lib. 48 Questionum.

Municipes intelliguntur scire, quod sciunt hi, quibus summa reipublica commissa est.

15. Idem, lib. 4 Responsorum.

Ordine decurionum ad tempus motus, et in ordinem regressus, ad ho-

16. L. 6, 2 pen. infr. eod. immo sive L. 5, 2 5, supr. de injur. — 17. Add. L. 17, 2 10, infr. h. t. — 18. d. 17, 2 11. — 19. L. 5, in fin. supr. ; L. 27, 2 2, infr. eod. — 20. L. 22, in pr. ; L. 27, 2 9, infr. eod. — 21. L. 1, in fin. supr. ; L. 1, 2, 1, C. de decurion. — 22. L. 1, 2, 1, C. de decurion. — 23. L. 5, in fin. supr. de moneta; L. 5, infr. de admin. rer. ad civit. pertin. — 24. L. 5, 4, L. 6, 2 1, supr. eod. — 25. L. 7, 2 fin. supr. de reb. auctor. judic. — 26. L. 5, 4, L. 6, 2 1, supr. de monerib. — 27. L. 5, 4, L. 6, 2 1, supr. de monerib. — 28. L. 1, 2, 1, C. de decurion. — 29. L. 5, 4, L. 6, 2 1, supr. de monerib. — 30. L. 1, 2, 1, 2, 1, supr. de monerib. — 31. L. 1, 2, 1, C. de decurion. — 32. L. 1, 2, 1, C. de pred. decur. sine inf. de verb. sign. — 33. L. 1, 2, 1, C. de peric. nominator. — 34. L. 1, 2, 1, C. de libertin. — 35. L. 15, 2 8, supr. de injur. — 36. L. 1, 2, 1, C. de decurion. — 37. L. 1, 2, 1, C. de decurion. — 38. L. 2, 1, C. de municipib. — 39. L. 15, 2 1, supr. de moneta; L. 5, 4, L. 6, 2 1, supr. eod. — 40. L. 6, 2 1, supr. de monerib. — 41. L. 5, 4, L. 6, 2 1, supr. eod. — 42. L. 7, 2 fin. supr. de monerib. — 43. L. 5, 4, L. 6, 2 1, supr. de monerib. — 44. L. 2, 1, 2, 1, C. de decurion. — 45. L. 14, 2 5, inf. de monerib. — 46. L. 5, 4, supr. de assessorib. — 47. L. 16, 2 1, supr. de decurionib. — 48. L. 16, 2 1, supr. de decurionib. — 49. L. 16, 2 1, supr. de decurionib. — 50. L. 16, 2 1, supr. de decurionib. — 51. L. 16, 2 1, supr. de decurionib. — 52. L. 16, 2 1, supr. de decurionib. — 53. L. 16, 2 1, supr. de decurionib. — 54. L. 16, 2 1, supr. de decurionib. — 55. L. 16, 2 1, supr. de decurionib. — 56. L. 16, 2 1, supr. de decurionib. — 57. L. 16, 2 1, supr. de decurionib. — 58. L. 16, 2 1, supr. de decurionib. — 59. L. 16, 2 1, supr. de decurionib. — 60. L. 16, 2 1, supr. de decurionib. —

